

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ М. КИЄВА
ВІДДІЛ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ТА ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ

ВИДАТНИЙ БІБЛІОТЕКОЗНАВЕЦЬ УКРАЇНИ

До 150-річчя від дня народження
Любові Борисівни Хавкіної

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

Київ, 2021

Видатний бібліотекознавець України : до 150-річчя від дня народження Любові Борисівни Хавкіної : біобібліографічний список / упор. Т. В. Гніда ; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) ; Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих. – Київ, 2021. – 20 с. : іл.

Бібліографічний список підготовлено до 150-річчя від дня народження Любові Борисівни Хавкіної – бібліотекознавця, бібліографа, заслуженого діяча науки.

Список містить матеріали про життя, діяльність та події, присвячені пам'яті Л. Б. Хавкіній.

Список буде корисним науковцям, бібліотекарям, викладачам, а також тим, хто цікавиться розвитком бібліотечної справи та бібліотекознавства.

Упорядник, комп'ютерний набір

Гніда Т. В.

Редагування

Трубайчук О. М., Мамалига Т. В.

Відповідальний за випуск

Романюк О. І.

Телефон для довідок

486-01-46

e-mail

lubibl@ukr.net

© Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва

ЖИТТЄВИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ ШЛЯХ ЛЮБОВІ БОРИСІВНИ ХАВКІНОЇ

Любов Борисівна Хавкіна – історик, педагог, видатний український та російський бібліотекознавець, бібліограф, бібліотекар, теоретик і практик бібліотечної справи, один з фундаторів бібліотечної школи в Харкові, організатор бібліотечної справи в Росії, автор праць з бібліотекознавства, заслужений діяч науки та громадський діяч. З її ім'ям тісно пов'язаний початковий період розвитку бібліотекознавчої думки в Україні. Науковець Хавкіна стала широко відомою не лише в нашій державі, а й за її межами.

Народилася Любов Борисівна у Харкові 24 квітня 1871 р. в родині медиків. Батьки входили до складу Харківського товариства розповсюдження грамотності серед народу та Товариства попечителів для бідних студентів.

Закінчила другу Харківську жіночу гімназію із золотою медаллю (1887 року), 1893 року – музичне училище з атестатом першого ступеня – «Теорія музики».

1888 року почала працювати у приватній недільній школі Христини Алчевської – до 1891 року вчителювала. Керувала позакласним читанням трьох груп учнів, з іншими вчительками була укладачем третього тому навчально-бібліографічного посібника «Що читати народу».

У травні 1890 року Л. Хавкіна займає в Харківській публічній бібліотеці посаду бібліотекаря. Роботі в цій бібліотеці Любов Борисівна віддала майже 20 років життя. Завдяки своїй енергійності й ініціативності вона незабаром була висунута на посаду наукового співробітника. Тут в повній мірі розгорнулася її здатність до наукової, педагогічної та організаційної роботи.

1891 року на загальних зборах Харківського товариства грамотності обраний комітет для організації бібліотек-читалень, Хавкіна входить до його складу – брала участь у його діяльності аж до 1920-го. 1 грудня 1891 року було відкрито Першу народну бібліотеку-читальню.

У 1898-1901 роках Любов Борисівна їде до Німеччини для одержання вищої освіти у Берлінському університеті. Вивчає досвід роботи німецьких бібліотек. 1900 р. знайомиться з бібліотечною справою Франції, відвідує Міжнародну виставку, що проходила у Парижі.

За її проєктами в Харківській громадській бібліотеці було створено два спеціалізовані відділи – нотно-музичний та перший в Російській імперії науковий відділ бібліотекознавства.

Результатом вивчення досвіду вітчизняних та зарубіжних бібліотек стало видання універсальних посібників Л. Б. Хавкіної: «Библиотеки, их организация

и техника» (1904) та «Руководство для небольших библиотек» (1911), які неодноразово перевидавались. Перша з них була високо оцінена, за неї вона отримала подяку від секції бібліотекознавства Російського бібліографічного товариства, яке назвало Хавкіну «засновником російського бібліотекознавства», й нагородили золотою медаллю 1905 р. на міжнародній виставці у Льєжі (Бельгія).

Хавкіна брала участь в III Всеросійському з'їзді діячів з питань професійної та технічної освіти, виступила з доповіддю «Про професійну підготовку бібліотекарів», в якій запропонувала перший у бібліотекознавстві Російської імперії проєкт організації бібліотечної освіти – шляхом створення на початку всеросійських курсів, згодом – постійного спеціального навчального закладу, проєкт отримав схвалення з'їзду. 1913 року при міському Народному університеті ім. А. Л. Шанявського в Москві відкрито перші в Російській імперії короткострокові бібліотечні курси, Хавкіна стає їх керівником. Член Харківського товариства грамотності Селивановський запропонував заснувати при цих курсах стипендію ім. Л. Хавкіної.

1912 року Хавкіна була в складі редакційної комісії у створенні «Народної енциклопедії наукових і прикладних знань», видання якої організувало Товариство грамотності. До обов'язків Любові Борисівни входило складання статей, їх редагування, а також переговори з І. Ситіним стосовно видання енциклопедії.

Їй належить ряд статей: «Загадки материальной культуры», «Первобытные люди», «Народные читальни-библиотеки», які увійшли до 8 і 10 тому «Народної енциклопедії». Енциклопедія була першою спробою донести в доступній формі наукові знання до різних прошарків населення.

У 1914 році виїздила до США, закінчила літні курси удосконалення у Вищій бібліотечній школі в Олбені (штат Нью-Йорк). Потім здійснила велику поїздку для ознайомлення з організацією бібліотечної справи у США та Канаді. Брала участь у з'їзді американських бібліотекарів в місті Ітака, де виступила з доповіддю про стан бібліотечної справи в Росії.

Збагачена новим досвідом і знаннями, Любов Борисівна зуміла передати кращі досягнення американських бібліотек по роботі з читачами, бібліотечною технікою (картковим і систематичним каталогами, десятковою класифікацією) вітчизняним бібліотекам.

У 1915 р. в Університеті ім. А. Л. Шанявського було відзначено 25-річчя діяльності Л. Б. Хавкіної в галузі розвитку бібліотечної справи. На цей час на її рахунок вже була організація перших бібліотечних курсів, публікація понад 60 книг, доповідей, статей та рецензій. Було здійснено не менше 75 перекладів

наукової, художньої та дитячої літератури з англійської, французької, німецької, італійської, іспанської та шведської мов на російську мову.

За її участі засновано Російське бібліотечне товариство, Хавкіну обрали головою правління Товариства. Цю посаду вона займала до припинення діяльності Товариства у 1921 році.

Після 1916 року розпочала роботу комісія з позашкільної освіти ХТБ, яка поставила питання про влаштування бібліотечних курсів у Харкові. Вони були організовані в 1918 році і поклали початок професійної підготовки бібліотекарів. Програма навчання слухачів охоплювала різні проблеми бібліотекознавства, бібліографії та книгознавства. Курси закінчувалися лекцією Л. Хавкіної про особливості публічних бібліотек у передових країнах.

Хавкіна розповіла бібліотекарям Харкова про Російське бібліотечне товариство в Москві й запропонувала відкрити його філію в Харкові. Ідею підхопили більшість діячів книжкової культури міста, бібліотекарі Громадської бібліотеки. В 1917 році філія почала працювати у Харкові.

З 1918 р. починається московський період у житті бібліотекознавця. Але, переїхавши з Харкова до Москви, Л. Хавкіна не припинила свої ділові й творчі контакти з рідним містом і бібліотекою. Так, напередодні 35-річчя своєї бібліотекознавчої діяльності, у березні 1925 р. вона відвідала провідні бібліотеки Одеської, Київської, Харківської областей, де прочитала лекції. Своє враження від поїздок вона виклала в доповіді «Про бібліотеки України» на зборах Інституту бібліотекознавства в Москві.

У 1920-ті роки діапазон організаційної, наукової та педагогічної діяльності Л. Хавкіної був надзвичайно широким. Вона очолювала Кабінет бібліотекознавства в системі Головнауки, утворений у 1920 р. А коли діяльність Кабінету значно розширилася, і його було реорганізовано (1924) у Науково-дослідний інститут бібліотекознавства, Л. Хавкіна стала його директором. Займалась викладацькою роботою в Інституті бібліотекознавства, у Російській центральній книжковій палаті, у Військово-політичній академії, у Книжковому технікумі, в Політико-просвітительному інституті, а також на курсах і семінарах не тільки в Москві, а й у Харкові, Тбілісі, Ташкенті, Києві, Мінську, Одесі та в інших містах.

Книги, статті й рецензії Л. Б. Хавкіної, що вийшли друком у ці роки, були присвячені різним питанням бібліотечної роботи: каталогізації, відкритому доступу до полиць, бібліографії, десятковій класифікації, бібліотекознавству як науковій дисципліні, підготовці бібліотечних кадрів, вивченню досвіду бібліотечної роботи за кордоном.

У 1925 р. з метою ознайомлення з діяльністю бібліотек Європи Наркомосвіти СРСР надав Л. Б. Хавкіній відрядження за кордон. А у 1926 р. її було запрошено до США для участі в конференції, присвяченій 50-річчю Американської бібліотечної асоціації. Бібліотечна спільнота США ставилась до Л. Б. Хавкіної з особливою повагою і симпатією. У США її обрали дійсним членом Американської бібліотечної асоціації.

Любов Борисівна була в розквіті творчих сил, але через погіршення здоров'я після 1928 р. змушена була вийти на пенсію.

У 1930-ті роки посилилася критика так званих буржуазних бібліотекознавців, погляди яких поділяла Л. Б. Хавкіна. Їх звинувачували «за надпартійність», за те, що, на їхню думку, «громадська» бібліотека не повинна перетворюватися на зброю тієї чи іншої партії, що бібліотекар може бути партійним, а бібліотека – безпартійна. Наприкінці 1930-х рр. були закриті професійні об'єднання, посилилась цензура. Праці Л. Хавкіної друкували все менше й менше.

Під час Великої Вітчизняної війни Любов Борисівна багато працювала над книгою «Зведені каталоги» (1943). Цю роботу (без захисту) було визнано докторською дисертацією, а авторці присуджено ступінь доктора педагогічних наук – уперше бібліотекарю.

Після війни Л. Хавкіна працювала над «Словником бібліотечно-бібліографічних термінів» (1952) російською, англійською, німецькою та французькою мовами. Це була справа всього життя Любові Борисівни, якій вона віддала усі свої сили. На жаль, з виданням словника виникли труднощі й Л. Хавкіна не дочекалась його виходу: 2 червня 1949 р. Любов Борисівна Хавкіна померла. Похована на Міуському цвинтарі в Москві.

Людина великої енергії, переконана в правоті й необхідності справи, якій вона щоденно служила, Л. Хавкіна ще за життя заслужила одержані титули й звання, широке визнання наукової й бібліотечної громадськості.

Україна по праву може пишатися видатним бібліотекознавцем, громадським діячем, автором цінних наукових праць з бібліотечної справи – Любов'ю Борисівною Хавкіною.

ТВОРЧА СПАДЩИНА Л. Б. ХАВКІНОЇ

1. Материалы / ред. Л. Б. Хавкина ; Институт библиотековедения Публичной библиотеки Союза ССР им. В. И. Ленина. – Москва : Издание Ин-та Библиотековедения, 1928. – 57 с.
2. Николай Алексеевич Некрасов. Его жизнь и сочинения / сост. Л. Хавкина. – Москва, 1903. – 71 с. : портр. – (Дешевые изд. т-ва И. Д. Сытина).
3. Словари библиотечно-библиографических терминов : англо-русский. Немецко-русский. Французско-русский / сост. Л. Б. Хавкина ; ред. П. Х. Кананов. – Москва : Всесоюз. кн. палата, 1952. – 233 с. – С прилож. списка латин. терминов.
4. Словарь библиотечных терминов на русском, английском, немецком и французском языках / предисл. Л. Б. Хавкина ; Институт библиотековедения Публичной библиотеки СССР им. В. И. Ленина. – Москва : Издание Института, 1928. – 90 с.
5. Хавкіна, Л. Б. Авторські таблиці двозначні : для рос. і укр. мов : посібник для алфавітної розстановки книг у бібліотеках / Л. Б. Хавкіна ; Міністерство культури УРСР ; Головне управління культурно-освітніх установ, Науково-методичний кабінет бібліотекознавства. – 5-те переглянуте. – Харків : Вид-во Книжкової палати УРСР, 1954. – 48 с.
6. Хавкіна, Л. Б. Авторські таблиці за методом Кеттера (двозначні) / Любов Борисівна Хавкіна ; Книжкова палата УРСР. – Харків : Вид. кн. палати, 1941. – 48, XVI с.
7. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы двузначные / Л. Б. Хавкина. – 23-е изд. – Москва : Книга, 1979. – 22 с.
8. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы двузначные / Л. Б. Хавкина. – 24-е изд. – Москва : Книга, 1986. – 21 [1] с.
9. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы / Л. Б. Хавкина, Ю. Н. Столяров. – Москва : Книга, 1981. – 1 л.
10. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы двузначные : пособие для алфавитной расстановки книг в библиотеках / Л. Б. Хавкина ; под ред. проф. Ю. В. Григорьева. – 22-е изд. – Москва : Книга, 1972. – 22 с.
11. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы двузначные : пособие для алфавитной расстановки книг / Л. Б. Хавкина ; Акад. наук СССР. Библиотека. – Москва : Изд-во Акад. наук СССР, 1959. – 24 с.

12. Хавкина, Л. Б. Американская библиотечная ассоциация и международная кооперация библиотек / Л. Б. Хавкина // Материалы Института библиотековедения. – Москва, 1928. – С. 37-45.
13. Хавкина, Л. Б. Берлинские народные библиотеки и читальни / Л. Б. Хавкина // Русская школа. – 1899. – № 9. – С. 80-96.
14. Хавкина, Л. Б. Бесплатные народные библиотеки и читальни в Берлине, Цвиттау, Англии и Америке : реферат доклада, читаемый на общем собрании членов комитета сотрудниц и сотрудников 1-й и 3-й читален, 13 нояб. 1898 / Л. Б. Хавкина // Отчет о деятельности Харьковского общества распространения в народе грамотности за 1898 год. – Харьков : Тип. губерн. правления, 1899. – С. 125-135.
15. Хавкина, Л. Б. Библиографическая работа последних лет в Западной Европе / Л. Б. Хавкина. // Библиографическое дело : сб. / ред. Н. Ф. Яницкий. – Москва ; Ленинград : Госиздат, 1927. – С. 43-65.
16. Хавкина, Л. Б. Библиотека и образование взрослых в Америке / Л. Б. Хавкина // Самообразование за границей. – Москва ; Ленинград, 1926. – С. 46-50.
17. Хавкина, Л. Б. Библиотеки в России : [Харьковская общественная библиотека] / Л. Б. Хавкина // Библиотеки, их организация и техника. – Петроград, 1911. – С. 64-69 : рис.
18. Хавкина, Л. Б. Библиотеки, их организация и техника : рук. по библиотековедению / Л. Б. Хавкина. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Суворина, 1904. – 376 с. : рис., табл.
19. Хавкина, Л. Б. Библиотеки и читальни / Л. Б. Хавкина // Народная энциклопедия научных и прикладных знаний. – Москва, 1912. – Т. 10. – С. 205-215.
20. Хавкина, Л. Б. Библиотечная техника / Л. Б. Хавкина // Большая советская энциклопедия. – Москва, 1927. – Т. 6. – С. 131-139.
21. Хавкина, Л. Б. Библиотечное дело в Китае / Л. Б. Хавкина // Советская библиография [Электронный ресурс] : сб. 2 (16) / отв. ред. В. И. Соловьев. – Москва : Всесоюзная Книжная палата, 1937. – С. 166-168.
22. Хавкина, Л. Б. Военные библиотеки в Австралии / Л. Б. Хавкина // Советская библиография. – 1937. – Вып. 3 (17). – С. 93-94.
23. Хавкина, Л. Б. Гете как библиотекарь / Л. Б. Хавкина // Советская библиография. – 1936. – Вып. 2 (14). – С. 93-110.
24. Хавкина, Л. Б. За рубежом. Опыт военно-библиотечной работы / Л. Б. Хавкина ; предисл. Е. И. Хлебцевича. – Москва, 1929. – 70 с.

25. Хавкина, Л. Б. Замечательные библиотеки / Л. Б. Хавкина ; Московский городской народный университет им. А. Л. Шанявского. – 2-е изд., доп. – Москва : [17-я гос. тип.], 1920. – 48 с.
26. Хавкина, Л. Б. Из хроники сводных каталогов в СССР / Л. Б. Хавкина // Советская библиография. – 1940. – Вып. 1 (18). – С. 177-180.
27. Хавкина, Л. Б. Индия : популярный очерк / Л. Б. Хавкина. – Москва : Изд. т-ва И. Д. Сытина, 1907. – 205 с. : рис., карт.
28. Хавкина, Л. Б. Институт библиотековедения / Л. Б. Хавкина // Публичная библиотека СССР им. В. И. Ленина. – Москва, 1928. – Сб. 1. – С. 209-210.
29. Хавкина, Л. Б. Институт библиотековедения и его деятельность / Л. Б. Хавкина // Материалы Института библиотековедения. – Москва, 1928. – С. 5-32.
30. Хавкина, Л. Б. Как люди научились писать и печатать книги : очерк из истории культуры / Л. Б. Хавкина. – Москва : Изд-во т-ва И. Д. Сытина, 1907. – 57 с.
31. Хавкина, Л. Б. Каталогизация фильмов / Л. Б. Хавкина // Советская библиография. – 1940. – Вып. 1(18). – С. 247-249.
32. Хавкина, Л. Б. Книга и Библиотека / Хавкина Л. Б. – Москва : «Наука», 1918. – 169 с.
33. Хавкина, Л. Б. Книга и Библиотека / Л. Б. Хавкина ; [вступ. ст.: С. А. Басов, И. Н. Качковская] ; Российская национальная библиотека. – Переизд. 1918 г. – Санкт-Петербург : Изд-во РНБ, 2011. – 152 с. : портр. – (Серия «Библиотековедение: изучая прошлое – создаем будущее» ; вып. 1).
34. Хавкина, Л. Б. Народная библиотека в Цвиттау / Л. Б. Хавкина // Общее дело. – Москва, 1902. – Вып 2. – С. 227-236.
35. Хавкина, Л. Б. Народное образование в Японии / Л. Б. Хавкина. – Москва : Типо-литогр. т-ва «И. Н. Кушнарев и Ко», 1903. – 42 с.
36. Хавкина, Л. Б. Народные библиотеки за границей / Л. Б. Хавкина // Практическая школьная энциклопедия / под ред. Тулупова и Шестакова. – Санкт-Петербург, 1912. – С. 657-661.
37. Хавкина, Л. Б. Народные библиотеки и читальни в России / Л. Б. Хавкина // Народная энциклопедия научных и прикладных знаний. – Москва, 1909. – Т. X. – С. 258-260.
38. Хавкина, Л. Б. Нью-Йоркская публичная библиотека / Хавкина Л. Б. – Москва : [б. и.], 1919. – 45 с. – (Замечательныя библиотеки).
39. Хавкина, Л. Б. Практическая библиография и ее применение в книжном деле : (прогр. лекций) / Л. Б. Хавкина // Книга и ее работники. – Москва ; Ленинград, 1926. – С. 150-151.

40. Хавкина, Л. Б. Простановка авторского знака (Кеттеризация книг) / Л. Б. Хавкина // Организация библиотечных фондов : (учебник для библиотечных техникумов). – Москва, 1936. – С. 103-107.
41. Хавкина, Л. Б. Рассказы о Японии / Л. Б. Хавкина. – Москва : Тип. т-ва И. Д. Сытина, 1904. – 63 с. : 14 рис.
42. Хавкина, Л. Б. Руководство для народных библиотек / Л. Б. Хавкина. – Москва : Изд. т-ва И. Д. Сытина, 1910. – 130 с.
43. Хавкина, Л. Б. Руководство для небольших библиотек / Л. Б. Хавкина. – Москва : Изд. т-ва И. Д. Сытина, 1911. – 132 с.
44. Хавкина, Л. Б. Руководство для небольших и средних библиотек / Хавкина Л. Б. – Москва : Госиздат, 1930. – 386 с.
45. Хавкина, Л. Б. Сводные каталоги. История – теория – практика / Л. Б. Хавкина. – Москва, 1943. – 182 с.
46. Хавкина, Л. Б. Сельские библиотеки в Испании / Л. Б. Хавкина // Советская библиография [Электронный ресурс] : сб. 2 (16) / отв. ред. В. И. Соловьев. – Москва : Всесоюзная Книжная палата, 1937. – С. 163-166.
47. Хавкина, Л. Б. Составление указателей к содержанию книг и периодических изданий : опыт метод. и практ. пособия / Л. Б. Хавкина. – Москва ; Ленинград : Госиздат, 1930. – 159 с. : ил.
48. Хавкина, Л. Б. Список инструкций по каталогизации / Л. Б. Хавкина // Бишоп В. В. Практическое руководство к современной библиотечной каталогизации / Бишоп В. В. – Москва, 1927. – С. 69-72.
49. Хавкина, Л. Б. Таблицы авторских знаков двоичных : практическое пособие для библиотекарей / под ред. Ю. Н. Столярова. – Москва : Либерия, 1992. – 24 с.
50. Хавкина, Л. Б. Трехзначные авторские таблицы, согласованные и соединенные с двузначными / Л. Б. Хавкина ; под ред. проф. Ю. В. Григорьева. – 6-е изд. испр. – Москва : Книга, 1965. – 180 с.
51. Хавкина, Л. Б. Эластичные таблицы авторских знаков для кириллицы и латиницы : [практ. пособие для библиотекарей] / Л. Б. Хавкина ; под ред. Столярова Ю. Н. – 7-е изд., испр. – Москва : ТОО «Либерия», 1993. – 174, [1] с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ Л. Б. ХАВКІНОЇ

52. Березюк, Н. М. К. И. Рубинский и Л. Б. Хавкина – основоположники Харьковской библиотечной школы: фрагменты истории / Н. М. Березюк // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 5. – С. 93-103.
У статті йдеться про Харківську бібліотечну школу та її видатних засновників.
53. Бібліотека в історичному просторі трьох епох : до 125-річчя Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : нариси / [вид. група : В. Д. Ракитянська ; кер. проекту : В. В. Мирошнікова ; відп. ред. : С. М. Миценко]. – Ювіл. вид. – Харків : Іріс, 2011. – 239 с. : іл. – Рез. : англ. – Бібліогр. : с. 235-238 (87 назв).
54. Бібліотекознавець Любов Борисівна Хавкіна: харківський період діяльності (1888-1918) : збірник матеріалів / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка ; [уклад. : А. М. Перепеча, Н. І. Капустіна ; редкол. : В. В. Мірошнікова та ін.]. – Харків : ХДНБ, 2004. – 150 с. : іл., табл. – Бібліогр. : с. 62-124. – Імен. покажч.: с. 125-127.
55. Григорьев, Ю. В. Л. Б. Хавкина : (1871-1949) / Ю. В. Григорьев. – Москва : Книга, 1973. – 126 с.
56. Дворкина, М. Я. Такое долгое «везение» выдающегося библиотековеда / Маргарита Яковлевна Дворкина // Библиотека. – 2002. – № 2. – С. 75-78.
57. Дивногорцев, А. Л. Любовь Борисовна Хавкина и библиотечное зарубежье : (1920-е годы) / Дивногорцев А. Л. // Библиотековедение. – 2001. – №2. – С. 70-74.
58. Драган, Р. Любов Хавкіна. Витоки українського бібліотекознавства / Драган Р. // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 1. – С. 38-39.
59. Дударева, Е. Б. Истоки внутрибиблиотечного обучения персонала в 1920-1930 гг. / Е. Б. Дударева // Научные и технические библиотеки. – 2010. – № 4. – С. 83-93.
60. Касинец, Э. Любовь Борисовна Хавкина / Касинец Э. // Книга. Исследования и материалы. Сборник 72. – Москва : Терра. – 1996. – С. 198-207.
61. Корнієнко, М. Є. Любов Борисівна Хавкіна. Харківський період діяльності / М. Є. Корнієнко // Бібліотека в історичному просторі трьох епох : до 125-річчя Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : нариси / [вид. група : В. Д. Ракитянська ; кер. проекту : В. В. Мирошнікова ; відп. ред. : С. М. Миценко]. – Ювіл. вид. – Харків : Іріс, 2011. – С. 30-35.

62. Кушнарєнко, Н. М. Л. Б. Хавкіна – класик вітчизняного бібліотечного фондознавства (до 150-річчя з дня народження) / Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник, С. В. Сищенко. // Вісн. Харківської державної академії культури : зб. наук. праць / за заг. ред. А. А. Соляник. – Харків : ХДАК, 1999 – Вип. 58. – С. 71-88.
63. Кушнарєнко, Н. Н. Внесок Л. Б. Хавкіної в розвиток бібліотечного фондознавства / Н. Н. Кушнарєнко // Українське бібліотекознавство в історичному вимірі : до 140-річчя від дня народження Л. Б. Хавкіної : за матеріалами Міжнародних наукових читань з нагоди 105 річниці відділу бібліотекознавства / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків : Фоліо, 2012. – С. 7-12.
64. Мохонько, В. Досліджуючи минуле, творимо майбутнє / Валентина Мохонько // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 3. – С. 9-12.
Про внесок відомих бібліотекознавців Рубинського К. І., Хавкіної Л. Б. у розвиток Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна та інших книгозбірень Харкова. Наголошується на актуальності ідей харківських бібліотечних корифеїв щодо підвищення професійних якостей бібліотечних кадрів.
65. Перепєча, А. Визначний бібліотекознавець України Любов Борисівна Хавкіна (за результатами наукових пошуків) / А. Перепєча // Вісник Книжкової палати. – 2001. – № 3. – С. 36-38.
66. Полевина, Е. В. Л. Б. Хавкіна : штрихи к портрету на фонє епохи / Е. В. Полевина // Библиография. – 2004. – № 6. – С. 58-64.
67. Савченко, С. С. Подвижниця бібліотечної справи : до 140-річчя від дня народження Л. Б. Хавкіної (1871–1949) / С. С. Савченко // Календар знаменних і пам'ятних дат. – Київ : Книжкова Палата України, 2011. – С. 34-41. – Бібліогр. : с. 39-41.
68. Соколов, В. Створення та розвиток діяльності технікумів і шкіл політосвіти у контексті становлення середньої спеціальної бібліотечної освіти в Україні у 1920-х–1940-х рр. / В. Соколов // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2019. – № 4. – С. 33-42.
У статті проаналізовано особливості становлення бібліотечної освіти у 1920-х–1940-х рр.; досліджено історичні, соціально-політичні та культурно-освітні чинники створення та розвитку середніх спеціальних навчальних закладів, що готували бібліотекарів у зазначений період.

69. Українське бібліотекознавство в історичному вимірі : до 140-річчя від дня народження Л. Б. Хавкіної : за матеріалами Міжнародних наукових читань з нагоди 105 річниці відділу бібліотекознавства / Мін. культ. України ; Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка» ; [уклад. О. П. Куніч ; редкол. : В. Д. Ракитянська, І. Я. Лосієвський, В. В. Сєдих]. – Харків : Фоліо, 2012. – 155 с. : іл. – Бібліогр. наприкінці ст.
Видання присвячене 140-річчю від дня народження видатного бібліотекознавця, педагога Любові Борисівни Хавкіної. Близько двадцяти років творча біографія Л. Б. Хавкіної була пов'язана з Харківською громадською бібліотекою, де з її ініціативи був організований перший в країні відділ бібліотекознавства. Збірник містить доповіді та повідомлення учасників міжнародних наукових читань з нагоди 105-річчя цього відділу.
70. Хавкина Любовь Борисовна // Большая советская энциклопедия : [в 30 т.]. Т. 28. ФРАНКФУРТ - ЧАГА / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – Москва : Советская энциклопедия, 1978. – С. 160-161.
71. Хомякова, И. Г. Почетное место в музее профессиональной славы : роль Л. Б. Хавкиной в развитии международных связей / И. Г. Хомякова // Мир библиографии. – 2013. – № 2. – С. 13-20.
72. Чёрный, Ю. Ю. Большая личность : Генриетта Дерман – директор библиотеки Комакадемии / Юрий Чёрный // Библиотечное дело. – 2007. – № 14. – С. 29-31.
У статті описано історію створення Фундаментальної бібліотеки з суспільних наук і той внесок, який зробила в розвиток цієї бібліотеки Г. К. Дерман. Про засновницю радянського бібліотекознавства Л. Б. Хавкіну і Г. К. Дерман.
73. Шоломова, С. Б. Л. Б. Хавкина и Харьковская общественная библиотека / С. Б. Шоломова // Книга. Исследования и материалы. Сборник 51. – Москва : Книга, 1985. – С. 156-158.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ

74. Запрошення до участі у церемонії відкриття у ХДНБ ім. В. Г. Короленка меморіальної дошки, присвяченої видатній бібліотекознавиці та педагогині Любові Борисівні Хавкіній 24 жовтня 2013 р. [Комплект] : худож. викон. полігр. буклет з підписом директора бібліотеки В. Д. Ракитянської. – Харків : [б. в.], 2013. – 1 арк. – У конверті. – У папці.

Міжнародні конференції

75. Kain, K. M. Records the from the NYPL archive: L. V. Khavkina and early twentieth-century exchanges between the Kharkov and New York Public Libraries / Kain Kevin M. // Від XIX до XXI століття. Трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12-14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків : РА «ІРІС», 2011. – С. 75-83.
76. Безсмертна, О. В. Внесок Л. Б. Хавкіної у становлення та розвиток бібліотечного фондознавства / О. В. Безсмертна // Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (до 20-річчя створення АСІБТ та 45-річчя заснування ХДУХТ), 28 берез. 2012 р. / Наукова бібліотека Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі [та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2012. – С. 49-51.
77. Березюк, Н. М. Л. Б. Хавкіна и К. И. Рубинский: страницы истории / Н. М. Березюк // Від XIX до XXI століття. Трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12-14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків : РА «ІРІС», 2011. – С. 65-74.
78. Библиотека в контексте истории : материалы 10-й Всероссийской с международным участием науч. конф., Москва, 3-4 окт. 2013 г. : [в 2 ч.]. Ч. 1. / ФГБУ «Российская государственная библиотека», НИО библиотекосведения ; сост. М. Я. Дворкина]. – Москва : Пашков дом, 2013. – 353 с. – С автогр. сост. – Библиогр. в конце ст. – (Отечественная история библиотечного дела).
79. Бібліотекознавець Любов Борисівна Хавкіна: творча спадщина і сучасність : матеріали наук. конф., присвяченої 130-річчю з дня народження Л. Б. Хавкіної, Харків, 30 жовт. 2001 р. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка ; [упоряд. О. П. Кунич ; ред. С. М. Миценко]. – Харків, 2001. – 38 с. – Бібліогр. в кінці ст.
80. Від XIX до XXI століття. Трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12-14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» ; [уклад. О. П. Кунич ; редкол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Харків : РА «ІРІС», 2011. – 367 с. : рис., табл., фотогр. – Бібліогр. в кінці ст.

Дане видання присвячено 125-річчю від дня заснування Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка і складається з матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, яка проходила у Харкові з 11 по 14 жовтня 2011 р.

81. Глазунова, Л. В. Кабінет бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної ХДНБ ім. В. Г. Короленка: історія, сьогодення, перспективи / Л. В. Глазунова, О. П. Скорик // Короленківські читання 2013. «Бібліотеки, музеї, архіви у медіа-просторі регіону» : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 жовт. 2013 р.) : [у 2 ч.]. Ч. 2. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [та ін.] ; [упоряд. Н. І. Капустіна ; редкол. : В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків : ХДНБ, 2014. – С. 7-17.
82. Корнієнко, М. Є. Мультимедійний проект «Любов Борисівна Хавкіна: харківський період діяльності» / М. Є. Корнієнко // Від XIX до XXI століття. Трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12-14 жовт. 2011 р. / Держ. заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків : РА «ІРІС», 2011. – С. 62-65.
83. Корнієнко, М. Є. Технологічно-змістовні аспекти віртуального проекту «Л. Б. Хавкіна. Харківський період діяльності» (з досвіду ХДНБ ім. В. Г. Короленка) / М. Є. Корнієнко // Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (до 20-річчя створення АСІБТ та 45-річчя заснування ХДУХТ), 28 берез. 2012 р. / Наукова бібліотека Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі [та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2012. – С. 17-20.
84. Короленківські читання 2013. «Бібліотеки, музеї, архіви у медіа-просторі регіону» : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 жовт. 2013 р.) : [у 2 ч.]. Ч. 2. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [та ін.] ; [упоряд. Н. І. Капустіна ; редкол. : В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків : ХДНБ, 2014. – 264 с. – Бібліогр. наприкінці ст.
85. Короленківські читання 2018. «Бібліотеки, архіви, музеї як центри освіти та саморозвитку особистості» : матеріали XXI Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Харків, 24 жовт. 2018 р. : у 2 ч. Ч. 1. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка та ін. ; [редкол. : В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2019. – 223 с.
86. Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукраїнської наук.-теор. конф. молодих учених (21-22 квіт. 2016 р.) / Харківська державна академія культури ; Національна академія мистецтв України ; Інститут культурології ; [редкол. : В. М. Шейко та ін.]. – Харків : ХДАК, 2016. – 439 с.

87. Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи : матеріали регіональної наук.-практ. конф., 2 листоп. 2004 р. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: О. П. Кунич]. – Харків : ХДНБ, 2005. – 145 с. – До 100-річчя відділу бібліотекознавства.
88. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (до 20-річчя створення АСІБТ та 45-річчя заснування ХДУХТ), 28 берез. 2012 р. / Наукова бібліотека Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі [та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 105 с.
89. Сєдих, В. В. До виходу збірника матеріалів «Бібліотекознавець Любов Борисівна Хавкіна: Харківський період діяльності (1888-1918)» / Віктор Васильович Сєдих // Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи : матеріали регіональної наук.-практ. конф., 2 листоп. 2004 р. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. – Харків : ХДНБ, 2005. – С. 140-142.
90. Ходарева, Ю. В. Використання соціальної мережі як каналу професійної інформації. Досвід кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної / Ю. В. Ходарева // Короленківські читання 2018. «Бібліотеки, архіви, музеї як центри освіти та саморозвитку особистості» : матеріали XXI Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Харків, 24 жовт. 2018 р. : у 2 ч. Ч. 1. / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка та ін. ; [редкол. : В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2019. – С. 84-95.

Конкурси

91. Капустіна, Н. III регіональний конкурс наукових робіт та інноваційних проєктів імені Л. Б. Хавкіної як платформа підвищення рейтингу бібліотеки та бібліотечної професії в регіоні / Наталія Капустіна, Юліана Ходарева // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2017. – № 2. – С. 38-42.

Представлено інформацію про III регіональний конкурс імені Л. Б. Хавкіної серед молодих спеціалістів бібліотек, аспірантів, магістрів, студентів Харкова і регіону на кращу наукову роботу та інноваційний проєкт.

92. Капустіна, Н. І. III регіональний конкурс наукових робіт та інноваційних проектів імені Л. Б. Хавкіної як платформа підвищення рейтингу бібліотеки та бібліотечної професії у регіоні / Н. І. Капустіна, Ю. В. Ходарева // «Бібліотеки, їх організація і техніка». III регіональний конкурс імені Любові Борисівни Хавкіної на кращу наукову роботу та інноваційний проект : зб. матеріалів / Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, Харківське обласне відділення (філ.) Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація» ; [уклад. : Капустіна Н. І., Ходарева Ю. В.]. – Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2018. – С. 4-16.
93. Капустіна, Н. Міжнародний проект «Бібліотекознавець Л. Б. Хавкіна поза часом і кордоном» / Н. Капустіна // Бібліотечна планета. – 2018. – № 1. – С. 11-15.
- Презентовано діяльність ХДНБ ім. В. Г. Короленка з реалізації міжнародного проекту «Бібліотекознавець Л. Б. Хавкіна поза часом і кордоном», спрямованого на створення інтегрованого меморіального ресурсу, який дасть змогу скласти загальне уявлення про життєвий і творчий шлях Л. Хавкіної, діапазон та напрями її наукової діяльності, роль і місце в культурному та громадському житті України, зарубіжних країн.*
94. Фотодокументи з історії ХДНБК : конкурс молодих спеціалістів ім. Л. Б. Хавкіної [Образотворчий матеріал]. – Харків : [б. в.], 2011. – 11 фотогр. – У конверті.
95. Ходарева, Ю. В. Регіональний конкурс імені Любові Борисівни Хавкіної / Ю. В. Ходарева // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукраїнської наук.-теор. конф. молодих учених (21-22 квіт. 2016 р.) / Харківська державна академія культури, Національна академія мистецтв України, Інститут культурології ; [редкол. : В. М. Шейко та ін.]. – Харків : ХДАК, 2016. – С. 333-334.

ВИКОРИСТАНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
http://nlu.org.ua	Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
http://nibu.kiev.ua	Національна історична бібліотека
http://dnpb.gov.ua/ua	Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського
http://lucl.kiev.ua/	Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва
https://korolenko.kharkov.com/	Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
http://nlr.ru/	Російська національна бібліотека
https://www.rsl.ru/	Російська державна бібліотека

ІЛЮСТРАЦІЇ

Любов Борисівна Хавкіна

Меморіальна дошка в Харкові

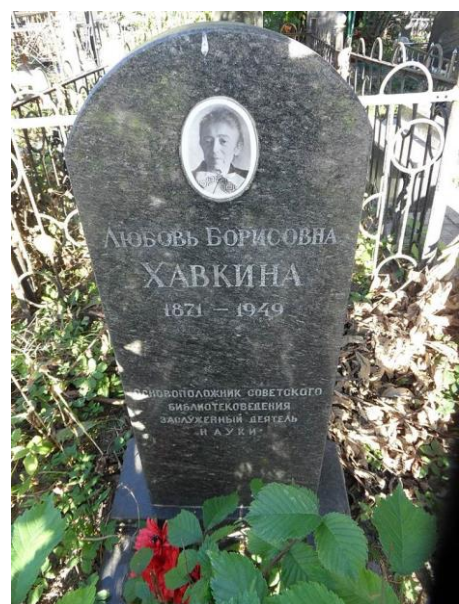
Харківська громадська бібліотека

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка

Харківська державна академія культури

Могила Л. Б. Хавкіної в Москві

ЗМІСТ

Життєвий і професійний шлях Любові Борисівни Хавкіної	3
Творча спадщина Л. Б. Хавкіної	7
Дослідження життя та діяльності Л. Б. Хавкіної	11
Вшанування пам'яті	13
Використані інтернет-ресурси	18
Ілюстрації	19